

INCERTESA EXTREMA

Un fantasma recorre el món. I és la incertesa extrema quant al futur. No se sap per on sortirà, on esclatarà, com es materialitzarà, però tant el ciutadà mínimament informat i inquiet com l'estudiós, l'analista, l'especialista o l'acadèmic conscients manifesten a hores d'ara, si són sincers, signes evidents de neguit i de gran preocupació.

L'horitzó d'un canvi climàtic anorreador, que només amb l'augment de pocs graus de la temperatura mitjana, com a conseqüència de l'efecte hivernacle, podria generar catàstrofes sense precedents. L'extinció a curt termini d'un milió d'espècies vegetals i animals. La possibilitat bastant versemblant —fins i tot previsible— d'una reedició ampliada de la crisi financera, i després econòmica, del 2008, davant la inestabilitat de fons del capitalisme en l'etapa actual de predomini financer i especulatiu, amb efectes que podrien esdevenir —si prenem com a criteri de mesura l'experiència històrica— devastadors. La fricció més o menys programada o aleatòria entre potències majors i menors, o de força equivalent, quan al capdavant dels grans països, de les grans potències, no hi predomina la sensatesa i la consciència del risc per a la humanitat, sinó la fatxenderia, la irresponsabilitat i la megalomania nacionalista o fins i tot personalista.

Totes les metàfores inquietants que provocaren el gran terrabastall del segle XX —els somnàmbuls, per exemple, o el xoc de plaques tectòniques— compareixen i envaeixen la imaginació angoixada en aquestes primeres dècades del segle XXI. Els signes positius —prolongació de l'esperança de vida, reducció de la pobresa severa i de la fam, minva de la violència, experiència històrica acumulada, difusió de la informació i augment del nivell cultural— empal·lideixen davant els neguits tan seriosos que inspira una consideració serena i realista de l'estat de coses al món (tal com el presentàvem al número 59 de *L'Espill*, dedicat als canvis dels darrers cinquanta anys). Una consideració crítica més enllà del cinisme o de les seguretats autocomplaents, aptes per a satisfer la bona consciència i continuar fent com si res...

El catàleg de neguits, però, no s'esgota amb tot això. Caldria afegir-hi la crisi de la Unió Europea, amenaçada pel Brexit i per una fatal fallida d'autoconfiança, per l'auge del nacionalpopulisme i dels neofeixismes euroescèptics. Estranya situació, perquè Europa té experiència històrica suficient per a detectar les línies vermelles que mai s'haurien de traspasar. *Nie wieder Krieg, Feixisme, mai més!*, seria la consigna gravada a foc en la consciència europea que, tanmateix, ha estat qüestionada precisament per actors polítics irresponsables —que han obert portes que haurien d'haver romàs segellades— i per les forces anònimes d'un mercat no regulat que han introduït una tensió insuportable al si de les nostres societats, en les capes socials més vulnerables. L'experiència del capitalisme sense regulació ja havia estat massa dramàtica. Científics socials com Karl Polanyi, per exemple, havien avisat amb arguments convincents. Havien analitzat amb el rigor escaient els perills i les conseqüències de deixar que les forces cegues del mercat envaeixen tots els àmbits de vida... Paradoxal, imperdonable,

el comportament de les elits polítiques i el consentiment de determinats sectors socials benestants o privilegiats i els seus portaveus polítics liberal-conservadors. Podríem al·ludir, també, al conservadorisme i la instal·lació en allò existent de determinades forces de l'espectre socialdemòcrata, cooptades pels grans interessos, a la crisi teòrica de l'esquerra, a l'esgotament de la tradició comunista, al que vulguem. Les responsabilitats estan molt repartides.

En qualsevol cas, la crisi de la UE i les crisis localitzades (a Veneçuela o a l'Iran, passant per Corea del Nord o Ucraïna), que en qualsevol moment podrien desencadenar conflictes de gran abast, o els espetecs de la competència entre grans potències comercials (EUA-Xina, per exemple) pels mercats o els avenços tecnològics, configuren un món altament inestable, amb el teló de fons de l'esgotament previsible dels combustibles fòssils i les incerteses de la necessària recomposició energètica —en termes renovables— de les societats. I amb l'imperatiu d'una vida més austera, més modesta, lluny del paradigma del creixement constant i indefinit que caracteritza la dinàmica capitalista tal com la coneixem.

A més, a hores d'ara ens trobem davant un món creixentment desigual. La darrera etapa del capitalisme d'alta tecnologia, o del capitalisme de plataforma, genera desigualtats insofribles i altament desestabilitzadores. Al seu llibre pòstum *Capitalisme i democràcia* (2019), Josep Fontana es mostrava contundent: «La vida política es fa públicament en termes dels problemes que afecten el conjunt dels ciutadans, mentre la trama de la legislació que afavoreix els interessos del capital financer i dels grans empresaris es manté discretament en l'ombra. El resultat és que aquests governs que hem elegit entre tots perquè prometen vetllar pel nostre benestar s'han convertit finalment en còmplices tolerants d'un procés que afavoreix l'enriquiment d'un partit grup a costa de la majoria i que engendra, amb això, una societat cada vegada més desigual.»

Paraules profètiques, paraules per a pensar. La democràcia difícilment pot conviure amb la desigualtat social extrema, amb la polarització, amb minories privilegiades i majories precàries instal·lades en la inseguretats vital. Caldrà repensar-ho tot de nou, com reclamava recentment el filòsof Peter Sloterdijk.

L'Espill arriba amb aquest nou lliurament al número 60 de la segona època, que va començar ara fa vint anys. El primer número de la segona etapa es va publicar, en efecte, el 1999. Tot plegat és ja un període considerable, en el qual la revista ha evolucionat però sempre a partir de les coordenades teòriques i culturals, en sentit ampli, definides fa dues dècades, que enllaçaven, a més, amb les pautes fundacionals de la revista, l'any 1979, a càrrec de Joan Fuster i l'equip editorial d'aquell primer moment. El lector pot comprovar les continuïtats i els elements d'innovació, de contrast o d'aprofundiment de plantejaments implícits en un projecte cultural d'ampli espectre i de gran ambició. Ara noves veus, nous protagonistes aporten, i aportaran encara més en el futur, el seu treball a una publicació que manté la mateixa vitalitat i el mateix esperit combatiu que fa vint anys. O que fa encara més temps. *L'Espill* té una voluntat decidida de continuïtat i de millora constant. Al servei de la nostra cultura i dels valors democràtics i alliberadors: del que podríem definir com a il·lustració radical.

I en aquest sentit de confluència d'esforços, la incorporació al projecte editorial de la Universitat d'Alacant, efectiva a partir d'aquest número 60, és un signe positiu i encoratjador que cal saludar com cal.